

26/14-Tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond - 10 juli 1971

HUMANIST

over jij en jou gesproken . . .

(een weerwoord van Piet Blauw)

Zit U óók zo moeilijk met jou geij?

Sta mij toe Josephine Vonk, om even in te haken op Uw(?) ontboezeming over het probleem(!) jou en jij. Helaas blijkt een probleem.

Wat mij echter het meest treft, is dat hier een kardinale fout wordt gemaakt, die tot het eind toe over het hoofd wordt gezien. Afgezien van het feit dat in het verschil van aanspreektitel al naar de persoon waartegen wordt gesproken net zo goed een diskriminerend element aanwezig is als in het feit dat ik voor de een de hoed afneem en voor de ander niet, is het aanspreken van ouders ofwel met u of met jij en jou *helemaal* niet bepalend voor de onderlinge verhouding zoals jezelf meent te moeten stellen. In beide situaties zijn er mogelijkheden om wél of géén ruimte te laten aan de kinderen. Dat is helemaal niet het probleem.

Maar lezen we het nog eens even na. Als je toegerust met allerlei boekjes, opgedoft probeert de vertrouwelingen en de grote vriend te spelen, komt daar natuurlijk geen donder van terecht. Dat is gespeelde kameraadschap en daar is geen barst écht aan. En geloof nou maar dat kinderen dat heus héél gauw door hebben. Even verder blijkt dit ook al overduidelijk. Bij enige onenigheid werd al gauw verweten dat je een bijzonder onaangename toon aansloeg.

Kijk, vrienden onder elkaar, die niet geprononceerd vriendje spelen zolang de een alles doet wat de ander wil, kunnen wat minder salonachtige uitdrukkingen heel best van elkaar verdragen. Maar in de óók al wat egoïstische gezinsopzet van dat 'ene kind' en verder in het hele beschreven gedrag van je ouders ligt duidelijk grijpbaar de ongewilde, opgelegde situatie, waarbij het konstant 'op je lip zitten' van de zo nodig vriendje moeten zijnde ouders en het gemis van broertjes en zusjes waarmee je in alles vergetende spelsituaties kunt duiken, tot frustratie moest leiden en tot gevoelens van gevangenschap. Maar... dat heeft nogmaals, niks met u of jij of jou te maken.

Integendeel. In een jong gezin, waar kinderen worden geboren en gaan opgroeien, gaat het aanspreken met jij en jou geheel vanzelf. Immers, de ouders spreken elkaar én de kinderen zo aan, en het gebruik van de aanspreektitel U zal in de eerste levensjaren nauwelijks door de kinderen worden waargenomen. Van 'gedwongen' geij en gejou is dus in 't geheel geen sprake. Neen, als je wilt dat ze de ouders met u

zullen aanspreken, dan is daartoe wel degelijk nogal wat persoonlijke inzet nodig. Dit is nl. m.i. een heel wat gedwongener situatie. Immers, deze gang van zaken moet min of meer worden 'afgedwongen'. Hoeveel keer zullen vele ouders telkens weer opnieuw hun kinderen hebben moeten 'terecht' wijzen dat je tegen volwassenen, dus óók tegen je eigen ouders, u moet zeggen? Dat gaat heus niet net zo geruisloos als het volgen van het ouderlijk gebruik om elkaar met jij en jou aan te spreken. Dit is geen boekenwijsheid, maar gewoon ervaringswijsheid.

Maar nogmaals, het gaat om echte genegeheid tussen ouders en kinderen. Waarbij het elkaar toestaan van *zoveel mogelijk* vrijheid een eerste voorwaarde is. De meeste gezinsverhoudingen én de meeste huwelijken lopen stuk op het gebrek van elkaar voldoende vrijheid te laten. Het zo nodig naast iemand gaan staan van 's morgens vroeg tot 's avonds laat is natuurlijk dwaasheid. Nee, juist als de kinderen moeilijkheden hebben en zich ergens tegen moeten afzetten of ergens op moeten afreageren, waarbij het wel eens wat stormachtig kan toegaan, dan moet je bereid zijn om dat nu maar eens even op te vangen zonder direkt gekwetst te zijn door wat onparlementaire woorden. Ook weer *niet* met een houding van 'wat doe ik dat nou weer effe psychologisch verantwoord', maar 'vanzelfsprekend' *mée belevend!*

En dan ontstaat die *saamhorigheid* en dat bondgenootschap, waaraan kinderen écht wel behoefte hebben hoor. Stel je voor, dat we in een wereld waar toch al zoveel vereenzaming is, waar toch al zoveel in niet gewilde 'afzondering' leven, we óók nog eens 'afstand' gaan kweken tussen ouders en kinderen.

Ook ik geloof dat een behandeling op voet van gelijkheid beslist noodzakelijk is om tot een vertrouwensverhouding te kunnen komen. Dat daarbij onze kinderen natuurlijk in vrijheid hun eigen leven mogen beleven, samen met leeftijdsgenoten, dat is een vanzelfsprekende zaak. Vrienden dringen zich niet op en presenteren zich niet te pas en te onpas, maar die staan nou min of meer 'net toevallig' klaar als je ze nodig hebt en zijn dan zonder omhaal, maar wel duidelijk voelbaar, bereid om als 'stootblok' te fungeren.

Als kinderen merken dat ze nooit ongewild worden benaderd en dat ouders nou 'toevallig' altijd dáár zijn als je ze nodig hebt, dan groeit er ongetwijfeld een bondgenootschap waar reeds verwantschap was,

maar een bondgenootschap dat niet tot 'verplichtingen' leidt.

In deze situatie spreek je elkaar vanzelfsprekend met jij en jou aan en klinkt u min of meer onwezenlijk. Daardoor ontstaat dan tóch nog weer een zekere afstand, die je zelf 'ruimte' meent te mogen noemen, maar waarmee ze naar mijn gevoel te oordelen, echt niet *beter* af zullen zijn.

In zoverre worden we het aan het eind van beider betoog weer eens, nl. dat in het u-zeggen inderdaad een afstand scheppend karakter ligt. Wat echter niet hetzelfde is als de vrijheid-gevende-ruimte waarover ik het steeds heb gehad.

Piet Blauw

HUMANIST

voortzetting van Mens en Wereld

Tweewekelijkse uitgave van
de stichting 'de humanistische pers'

Jaargang 26 nummer 14
10 juli 1971

Redaktrice:
Josephine Vonk

Redaktieraad:
Mevr. P. Hienekamp,
Mej. E. van der Reijden,
H. J. Roethof,
H. Wiedeman.

Redaktiesekretaris:
F. C. van Soesbergen,
Paulus Buyslaan 23, Amersfoort,
telefoon 03490-16474

Lay-out: Gerard Voet
Druk: Storm - Utrecht - Maarssen

Administratie, abonnementen
en advertenties:

Postbus 114, Utrecht,
telefoon 030-24641,
postgiro 58 t.n.v.
'de humanistische pers', Utrecht.

Abonnementsprijzen per jaar:
Nederland, andere EEG-landen,
Suriname en Ned. Antillen f 12,50
Overige landen f 14,—
Losse nummers f 0,50

In dit blad ingenomen standpunten
zijn niet noodzakelijkerwijs die van
het Humanistisch Verbond.

KRITISCH

Overbevolking

International Planned Parenthood News bericht, dat Finland aan de IPPF (International Planned Parenthood Foundation) een bedrag van \$ 100.000 heeft geschonken. Dit bedrag zal dienen voor de zo noodzakelijke uitbouw der activiteiten op het gebied van de geboorteregeling in de ontwikkelingslanden.

Finland is het achtste land waarvan de regering een schenking deed aan de IPPF.

De zeven andere landen zijn: Engeland, Canada, Denemarken, Japan, Noorwegen, Zweden en de Verenigde Staten.

Moet er weer eerst een stervende Indiaanse zuigeling of een wanhopige Bengaalse huisvader met tien kinderen op de tv worden vertoond voordat Nederland over de brug komt?

Kinderzegen

De aartsbisshop van Dublin heeft in alle Ierse kerken een boodschap laten voorlezen waarin o.m. wordt gezegd dat legalisering van de kontraconceptie 'een belediging voor ons geloof zou zijn. Zonder enige twijfel zou ernstige schade aan de moraal worden toegebracht, zowel persoonlijk als in de publieke sfeer. Het zou een vloek voor ons land zijn en blijven.'

ROME, 4 juni — In een Vaticaanse dokument over de massamedia wordt gepleit voor een minimum aan geheimhouding in kerkelijke aangelegenheden. De instructie, die twintigduizend woorden omvat, is bedoeld als een nadere uitwerking van het decreet van het Tweede Vaticaanse Concilie over pers, radio, televisie en film. Een pauselijke commissie heeft er zes jaar aan gewerkt.

'Eenheid en vooruitgang van de menselijke samenleving zijn de hoogste doeleinden van de sociale communicatie en haar instrumenten', zo luidt de eerste zin. Het document veroordeelt staatscontrole en censuur en onderstreept dat 'vrijheid van spreken voor individuen en groepen moet worden toegestaan, tenzij het algemeen belang en de publieke zedelijkheid hierdoor in gevaar worden gebracht.'

En wie zal dat laatste beoordelen? Ik denk degenen die zeggen dat je mag zeggen wat je wilt, zolang je maar zegt wat zij zeggen dat je behoort te zeggen.

Politici

Er is een vreemd en telkens weer terugkerend misverstand over de relatie politiek en deskundigheid. Zelfs mensen die beter kunnen weten eisen van politici dat ze handelen volgens deskundige inzichten en dan deskundig niet met betrekking tot politiek, maar met betrekking tot het onderwerp waar ze mee bezig zijn, milieubeheer b.v.

Dit is het begin van een artikel van Dick Hillenius in het Nieuws-

blad voor het Noorden (april 1971) over de aanleg van de smeerpijp, de funeste gevolgen van dit project, de geldverkwisting en de slechte informatie er over. Denk toch vooral niet dat 'ze' wel zullen weten wat ze doen, of dat 'ze' wel zullen weten wat nodig is en wat niet, want:

... politici zullen alleen iets zinnigs doen als hun kiezers dat eisen. Daarom is het onzin als Lou de Jong zegt dat een minister voor milieubeheer meer waard is dan al die agitatie op dat gebied bij de bevolking. Als die minister er dan ooit komt, is dat te danken aan al die agitatie, en als die minister in de toekomst ooit iets zinnigs zal doen zal dat komen omdat hij konstant kritisch op de vingers gekeken wordt door een niet te sussen bevolking. Vandaar dat op elk niveau, aangepast van kleuterklas tot universiteit, informatie gegeven moet worden, konstant doorgaand, over de ingewikkelde eisen die een goed leven aan de omgeving stelt. Misschien is het dan nog niet eens zo gek als politici per definitie niet deskundig zijn, dan kunnen ze beter de uitvoerders zijn van de eisen van een geïnformeerde bevolking.

Dr. A. ten Houten-Pannekoek

Ajax, Ajax, Ajax

Een nacht eerder, toen de café's ook de hele nacht open mochten blijven, gingen de meeste zaken op het Spui vroeg dicht. Dit had niets te maken met gebrek aan belangstelling, maar de glazen waren op. Bij Hoppe was men om

half een tweehonderd glazen kwijt, een groot gedeelte werd de volgende morgen teruggevoerd rond het beeld van het Lieverdje en op de daken van tramhuizen. Bij de Oude Herberg werden 140 glazen vermist, bij de Nieuwe zestig en bij de Sherry Can 60 pullen van 1,85 per stuk.

Rellen? Welnee, voetbalpret. En daarbij mag je: het paleis beklimmen bovenop auto's gaan zitten het verkeer stopzetten de burgemeester omhelzen door ruiten vallen en nog zo 't een en ander want dat heet dan allemaal: nationale vreugde.

F. Josso, psycholoog, in de Volkskrant

Seksueel partnerschap op basis van emotionele betrokkenheid staat los van gezinsvorming. (Kinderen krijgen en opvoeden is als muziek maken. Als je er talent voor hebt moet je het doen, als je geen talent hebt moet je je er niet aan wagen.)

Je moet natuurlijk wel eerst een poosje gitaar spelen voordat je erachter komt dat het toch niks wordt.

Met de kleren die ik aan heb, kan ik thuis zo het ijs op. Thuis is Amsterdam en dat ligt op 't ogenblik zo'n 1100 km van ons vandaan. Naar 't noorden wel te verstaan, u mocht soms denken, dat we voor onze vakantie een iglo hadden gehuurd, ergens temidden van drijvende ijsschotsen. Nee, we zitten weer in ons geliefde Frankrijk, niet in de Dordogne deze keer, maar in de Ardèche, een fantastisch mooie streek ten zuiden van Lyon. De natuur is hier om helemaal stil van te worden, het weer ook, op het klappertanden na, dat we zo af en toe niet kunnen laten.

Mijn man heeft in een naburig plaatsje een paar licht beige waterlaarzen gekocht, want de grond is hier vrij drassig en de eerste de beste dag dat we hier stonden, hoosde het zo erbarmelijk, dat hij in alle gietbuien, eruit moest om een geul om te tent heen te gaan graven, anders waren we subiet ondergelopen. Toen kwamen een paar hiaten in onze uitrusting aan 't licht, want we zijn nu eenmaal van nature onverbeterlijke optimisten, we hebben al voor vier seizoenen kleren bij ons, maar als we voor onze vakantie ruim 1000 km naar 't zuiden trekken, valt het ons zwaar om rekening te houden met een haast volledige inundatie. Wat onze standplaats betreft hebben we 't wel getroffen. We hadden er een beetje

ons hart voor vastgehouden, want we waren het tien jaar lang zo vrij en verrukkelijk eenzaam gewend, dat we vreesden nergens meer te kunnen aarden. Geholpen door het seizoen, valt dat ons geweldig mee. Niemand heeft nog vakantie, we staan hier alleen, op een vrij primitieve camping, met weinig comfort. De eerste dag de beste ben ik begonnen de wasbakken schoon te boenen met schuurpoeder en een borstel. Je bent tenslotte een Hollandse huismoeder of je bent het niet. Ze staan in een huisje zonder deur, dus veel privacy is er niet, maar wie daarop ziet is een kniesoor. De w.c.'s zijn, zoals alle w.c.'s in Frankrijk, 't engste op aarde, dus daar zet ik geen voet in. We hebben op dit stuk onze eigen voorzieningen gelukkig.

Het dorp, dat tegen de heuvels op ligt, maakt een beetje slaperige indruk. De mensen zijn ontzettend vriendelijk en behulpzaam en ze hebben vreselijk met ons te doen, omdat het zulk slecht weer is. Iedereen bezweert ons, dat het een uitzondering is en dat het anders in de maand juni heel warm is en droog en toen ik me eens op een ochtend in een zomerjurk zonder vestje in 't dorp vertoonde, vroegen ze me of ik het niet koud had en ze vonden me waarschijnlijk stapelgek, maar er lopen ook wel eens flinke opklaringen tussen de wol-

ken door en als er dan geen wind is, dan is het voor onze eskimo-begrippen warm en dan trekken we alles uit en gaan liggen zonnen, om daar een kwartier later alweer vliegende spijt van te hebben.

Dat het dorp slaperig aandoet, komt ook alweer door 't seizoen, want 's zomers staan hier wel eens honderd tenten en caravans op de camping. Ontzettend! Dan hebben de dorpingen gratis voorstelling, want we hebben ontdekt, dat je vanuit het dorp op allerlei plaatsen en vanuit de huizen, als 't ware op de manier van een klassiek amfitheater een prachtig uitzicht hebt op alles wat er beneden in het dal, als op het toneel van het theater, gebeurt. Op ons zullen ze wel gauw uitgekeken zijn, denk ik, maar met zo'n wriemelende massa om honderd caravans en tenten heen, loont dat wel de moeite. Ik hoop, dat dit eerste levensteken vanuit het 'zonnige' zuiden, waar de boter in de tent zo hard blijft, dat je 't nauwelijks op je brood kunt smeren, u op tijd zal bereiken, want er is hier een spoorwegstaking, dus ik weet niet wat ze met de post doen. Verscheuren misschien wel, kom, we gaan koffiedrinken. Mèt cognac, om warm te worden!

Ans Spigt

over strijdbaarheid gesproken . . .

(een weerwoord van A. J. van der Kooy)

Protest

Ik zou graag een ogenblik reageren op het stukje proza van Josephine Vonk in Humanist van 29 mei j.l. waarin de schrijfster meent het streven naar emancipatie van de vrouw te moeten bestrijden door er een karikaturale voorstelling van te geven. Ik wil niet proberen haar van haar weinig progressieve opvattingen te bevrijden. Dat lijkt mij, gezien haar betoogtrant en de gehele door en door reaktionaire gedachtengang welke aan haar schrijven ten grondslag ligt, weinig zinvol. Maar het lijkt mij wel nuttig dat dergelijke onhumanistische en emancipatievijandige geluiden gesignaleerd worden en zo mogelijk ook gekompenseerd.

Reeds ca. 20 jaren spreek ik voor de gemeenschappen van ons verbond over de emancipatie van de vrouw en het humanisme, waarbij ik steeds weer tracht aan te tonen dat van een praktisch en wezenlijk humanisme slechts sprake kan zijn als onze mannenmaatschappij een einde neemt en plaats maakt voor een man-vrouwmaatschappij, waarin zowel vrouw als man geëmancipeerd zijn. De ervaring die ik daarbij steeds weer op doe is, dat er zo hier en daar toch nog wel ongeëmancipeerd in ons verbond gedacht wordt, zowel door vrouwen als door mannen, maar dat er toch onder de invloed van de toenemende vermaatschappelijking van de vrouw van een weliswaar langzaam maar toch gestadig groeiende emancipatie gesproken kan worden. Dat het Humanistisch Verbond als zodanig bij dat groeiproces weleens achteraan komt is op zichzelf teleurstellend, maar dat wordt dan weer gekompenseerd door de omstandigheid dat de geestelijke ontwikkeling van de leden gelukkig meer door de maatschappelijke ontwikkeling dan door het Humanistisch Verbond wordt bepaald.

Is dus mijn ervaring en verwachting dat óók in het Humanistisch Verbond de emancipatie van de vrouw op de lange duur zal doordringen en een feit zal worden, des te teleurstellender is dan weer gekonfronteerd te worden met uitlatingen als in bovengenoemd stukje worden gedaan. En des te groter is die teleurstelling als ik mij realiseer dat, alhoewel het betreffende artikelje gesigneerd is, het toch onder verantwoordelijkheid van de redactie als bijdrage in ons orgaan werd opgenomen. Het zou een incidentele ontsporing kunnen zijn, daar is overigens de verderfelijke indoktrinerende werking door het raffinement van het stukje niet minder om, maar zulks mag ik toch van de redactie van ons blad 'Humanist' nauwelijks veronderstellen.

Maar hoe dit ook zij, wat ik met dit schrij-

ven beoog is te protesteren, met kracht te protesteren tegen uw mentaliteit als uit vermelde bijdrage aan de dag treedt. Ik protesteer tegen de emancipatievijandige geest die er uit spreekt, ik protesteer tegen uitlatingen die in hun schijnargeloosheid pogen een moeizaam en helaas te langzaam zich ontwikkelend proces te belemmeren. Ik protesteer tegen een redactioneel beleid dat dergelijke reaktionaire ideeën redactioneelshalve plaatsruimte verleent. Dat de schrijfster van het stuk haar vriendin verwijt niets van haar te begrijpen keert zich overigens juist tegen haar. Zijzelf blijkt n.l. nog niets begrepen te hebben van hetgeen waar het bij de emancipatie van de vrouw om gaat. Daarom kan ik slechts konstateren dat het een triest verschijnsel is in ons verbond, een verschijnsel wat ik in mijn langjarige ervaring als spreker wel meer aantrof, maar wat ik slechts zelden op een zodanig hypokriete en demagogische wijze in ons eigen orgaan geëtaleerd zag.

Overigens moge ik nog opmerken dat als wat Josephine Vonk schrijft symptomatisch zou zijn voor de geest van ons Verbond, d.w.z. dat men de tekenen des tijds zó slecht zou verstaan en achter de maatschappelijke ontwikkeling aan zou lopen, zulks mede een verklaring zou kunnen zijn van het gebrek aan groei-kracht van onze vereniging, waar jonge progressieve mensen dan blijkbaar niet vinden wat zij als humanisten van ons zouden mogen verwachten. Maar nogmaals, een triest verschijnsel in ons verbond, maar ook een gevaarlijk verschijnsel, wat nooit genoeg gesignaleerd kan worden en waartegen we moeten blijven protesteren.

DER GAST

Jeder wandert, jeder weiss es,
doch es hält ihn auf den Strassen,
bis ihm durch die Nebelmassen
scheu ein Licht blinkt wie ein leises
Hoffen und wie Zielerfassen,
wie ein Ahnen jenes Preises,
Der als Schluss des Wanderkreises
Rückkunft heisst im Ruhelassen:
namenloser Gast ist jeder,
bis den Namen er darf schreiben,
nur ein Wort, ein Zug der Feder,
Dennoch Zeichen für ein Bleiben,
selbstsichfindend, Ruh im Wandern
bei dem Freund, das Ich im andern.

Hermann Broch (vertaling: Hermien Manger)

DE GAST

Ieder weet: een reis is 't leven,
maar toch blijft hij verder trekken
tot hij door de neveldekken
aarzeld een licht ziet beven,
naadrend doel, dat hoop mag wekken
oo de prijs die wordt gegeven
aan het eind van 't moeizaam streven:
thuis de moede leden strekken.
Naamloos gast, zo trekt hij voort, maar
eens mag hij zijn naam toch schrijven,
pennestreek, één enkel woord maar,
tòch een teken om te blijven,
rusten, als zichzelf men vindt,
't Ik in de ander, bij de vrind.

Humanisme

Ook Uw kijk
op het leven?

door C. H. Schonk

In eenvoudige, heldere taal zet de schrijver de humanistische principes en de humanistische kijk op het leven uiteen.

96 blz.

Prijs f 4,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Een aantal vooraanstaande humanisten in binnen- en buitenland verleenden hieraan hun medewerking door hun bijdragen. De buitenlandse artikelen zijn in het Nederlands vertaald.

Gebonden f 14,90; ingenaaid f 11,90; 214 blz.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

... 2000 years of christian charity and we are where we are where we are

Sam Green, nestor van de Pan American Development Foundation

De heer L. Sorgedragter, directeur van het Hivos, heeft drie weken rondgereisd in Midden-Amerika. Wij spraken over zijn werk en zijn reis, en al vertellende beantwoordde hij de vraag:

Hoe werkt ontwikkelingshulp in de praktijk van het dagelijks leven?

Het Hivos

Toen wij in 1969 besloten om een Humanistisch Instituut voor Ontwikkelings-Samenwerking op te richten, beschikten wij niet over kanalen om daadwerkelijk op te treden. De buitenkerkelijken waren niet op hulpverlening aan de ontwikkelingslanden ingesteld. De fondsen die de regering voor dit werk ter beschikking stelde, gingen dan ook voor 40% naar protestantse en voor 40% naar katholieke instellingen. Voor de niet-kerkelijke projecten meende men toen dat een algemene organisatie — Novib — het aangewezen kanaal was.

Het Hivos moest dus ten eerste kontribuanten aantrekken en uit partikuliere bron tot een fondsvorming komen; ten tweede moest het contacten leggen en ten derde door middel daarvan komen tot projecten die direkt gericht konden worden op de armste lagen van een bevolking zonder dat er politieke, godsdienstige of commerciële belangen in meespeelden. Want in de jaren dat wij betrokken waren bij de ontwikkelingshulp, waren een paar zaken voor ons heel duidelijk geworden:

Niet door een incidentele hulpverlening en niet door een bureaucratische werkwijze en niet vanuit een godsdienstige overtuiging, maar door een open en vrijwillig contact tot stand te brengen en dat te bestendigen, kan men de structuur waarin een onderontwikkeld gebied klem zit, helpen veranderen.

Wij stelden een programma op waarin onze doelstellingen omschreven werden en we stuurden deze propektus toe aan buitenlandse organisaties. Zo kwamen wij in contact met de Pan American Development Foundation, de PADF, een organisatie die werkt langs de gedachtenlijn zoals wij die hier in Nederland hadden uitgewerkt.

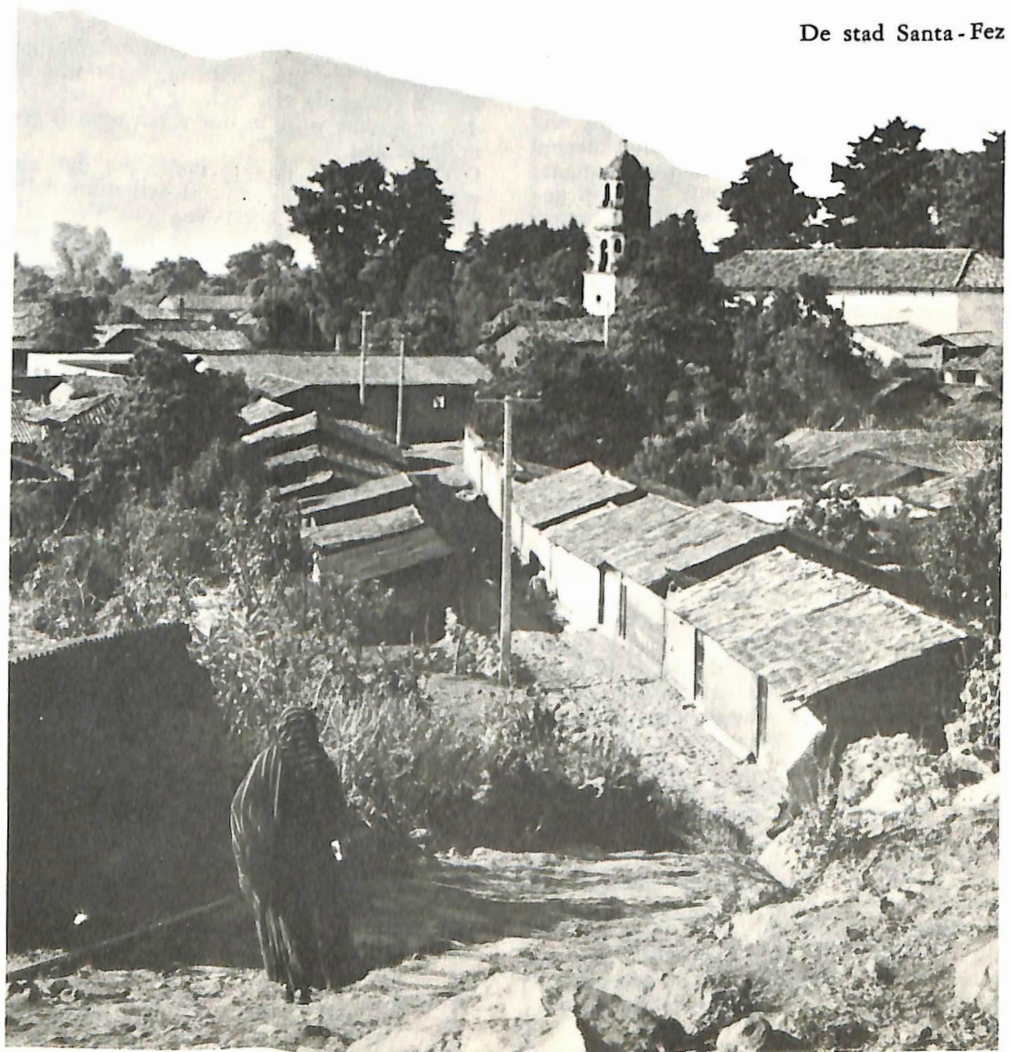
Het uitgangspunt

Hulpverlening die bestaat uit een schenking van geld of materiaal, dat door de ontvanger als een toevallige meevaller wordt beschouwd, heeft geen langdurig effect. Wil men in een bepaalde gemeenschap begrip

kweken voor een nieuwe aanpak, dan lukt dit alleen als zo'n nieuwe methode vanuit die gemeenschap ontwikkeld wordt. Dat is geen eenvoudige zaak. Het houdt in dat men via de eigen bevolking van een gebied een contact probeert te verwezenlijken met een kleine gemeenschap waarvoor men zich wil inzetten, om vanuit en door die gemeenschap een ontwikkeling op gang te brengen. Het houdt ook in dat dit werk bij uitstek geschikt is om door partikulieren te worden gedaan. Bij voorkeur door partikulieren uit eigen land die zich soepel kunnen aanpassen aan de veelal bijzondere omstandigheden.

Overheidshulp of overheidsoptreden is veel meer gebonden aan voorschriften en leent zich daardoor voor dit werk minder goed en is bovendien, politiek gezien, erg kwetsbaar doordat in een ontwikkelingsland de politieke verhouding nog al eens verschuift. Ook ontbreekt daarbij de menselijke relatie tussen de initiatiefnemers en de groep waarvoor men zich in wil zetten. Er zijn zoveel tussenpersonen en het project loopt over zoveel schijven dat die relatie een abstrakt begrip blijft. En dat te meer als er ook nog een taalbarrière bestaat. Bij het werk van missie en zending geldt dit bezwaar minder, omdat zij hun mensen

De stad Santa-Fez

jarenlang op één plaats stationeren, maar het werk van beide kan men niet los zien van de godsdienstige overtuiging, van de boodschap die zij menen te moeten brengen; zij werken beide in de eerste plaats in dienst van hun geloof. Ook zending en missie echter kennen het verschijnsel dat een project in elkaar zakt wanneer de hulpverlener zich terugtrekt. Het is, als ik het zo mag zeggen, niet opgenomen in de organische structuur van de gemeenschap. Men heeft zich het werk niet eigen gemaakt.

PADF

De Pan American Development Foundation is opgezet om in Latijns Amerika de particuliere sektor bij de ontwikkelingshulp te betrekken. Hiertoe wordt gewerkt met nationale stichtingen die zijn opgericht door de bewoners van het land zelf, met het doel leningen te verstrekken om lokale ontwikkelingen te stimuleren. Deze fondsen moeten steeds weer opnieuw beschikbaar worden gesteld. We spreken dan ook van 'revolving loanfunds'. Zij worden aangevuld met leningen die de PADF aan de stichtingen verstrekt. Dit is kontraktueel vastgelegd. Deze stichtingen worden sinds 1966 opgericht, op basis van de plaatselijke omstandigheden. Uniforme bepalingen, buiten bovengenoemde, zijn er niet, de stichtingen hebben een eigen karakter, zij zijn autonoom. PADF bemiddelt alleen bij het verkrijgen van buitenlandse fondsen. De lopende kosten van de stichtingen worden betaald uit de bijdragen uit eigen kring, uit de aanloop-steun van de PADF en uit het verschil tussen de te ontvangen en de te betalen renten.

De werkwijze

Wij bezochten projecten in de agrarische en in de nijverheid sektor en werden daarbij begeleid door een vertegenwoordiger

van de plaatselijke stichting die het project had gefinancierd, zodat het mogelijk was om met de mensen in gesprek te komen.

Over het algemeen maakten zij een intelligente indruk, zij waren vrij in hun optreden tegenover ons en erg gastvrij. Ik vroeg me af hoe ze ons ontvangen zouden hebben als ze van onze komst op de hoogte waren geweest! Uit hun belangstelling voor het werk dat in gang was gezet, bleek hoezeer zij zich erbij betrokken voelden. Zij zijn er ook bij betrokken, want zij bepalen zelf de organisatie ervan, als die niet goed loopt komen de correcties daarop vanzelf wel, op die manier komt een natuurlijke taakverdeling tot stand.

De administratie van een koöperatie b.v. waaraan men om beurten een dag werkt, komt na enige tijd bij een of twee figuren terecht die zich blijvend met dit karwei belasten. De uitvoering van het project geeft geen moeilijkheden, *mits eerst is vastgesteld wat een groep wil en mits de sociologische structuur van die groep als uitgangspunt wordt genomen*. Daarom is het voorbereidende werk van die plaatselijke stichtingen zo belangrijk. Zij moeten er zeker van zijn dat er in groepsverband gewerkt kan worden en dat het geld ten goede komt aan de gemeenschap die het project uitvoert.

De samenwerking binnen een gemeenschap is ook erg belangrijk omdat zij bedreigd wordt door drie vijanden: de woekeraar, de bemiddelaar die de produkten koopt en de grondstoffen verkoopt, en de monopolist. De woekeraar wordt uitgeschakeld doordat de stichtingen leningen verstrekken tegen normale voorwaarden en met de bepaling dat de gemeenschap die het geld leent het zelf terugbetaalt *via de bank*. Een tweede lening kan worden aangevraagd bij diezelfde bank en wordt dan door die bank verschaft met garantie van de stichting.

De opzet van dit programma is zuiver zakelijk. Men probeert buiten de politiek te blijven om de continuïteit van het werk te waarborgen en met de kerk, die in het Latijns-amerikaanse leven zo'n grote rol speelt, nemen de stichtingen contact op als dat voor het werk noodzakelijk is. Deze samenwerking, die gericht is op verbetering van intermenselijke relaties, wordt van weerskanten gewaardeerd.

Hoe de stichtingen in de praktijk werken, heb ik kunnen zien tijdens een reis die ik maakte met een functionaris van de Foundation door Mexico, Guatemala, Honduras, Nicaragua en Columbia. Voorbereidingen voor deze tocht werden nauwelijks getroffen, het plan kreeg zijn definitieve vorm tijdens de jaarvergadering van de Foundation in Washington in de maand mei, waar ik bij was omdat het Hivos voor de Foundation het sekretariaat in Europa verzorgt en voor deze organisatie in Europa belangstelling tracht te wekken.

In '68 en '69 hadden wij al een gesprek met minister Udink over een volkslening ten bate van ontwikkelingsprojecten in de sociaaleconomische sfeer. Deze volkslening vond geen doorgang omdat de Nederlandse particuliere organisaties toen nog niet erop ingesteld waren om kredietverlening in hun hulpprogramma te betrekken. Nu het steeds duidelijker wordt hoe groot de behoefte hieraan is, komt men langzamerhand tot andere gedachten, al ziet men de terugbetaling nog steeds als een probleem. Nadat ons gebleken was dat in het kader van het programma van de PADF die terugbetaling goed verliep, hebben wij ons weer tot de minister gewend en hem gevraagd de oorspronkelijke regeling van toepassing te maken op het PADF — NDF programma. Het gaat hierbij dus niet om leningen aan individuele personen, maar om leningen aan gemeenschappen waarvan de homogeniteit kan worden vastgesteld.

Een typisch huis in Santa -Fez

Inwoners van Santa -Fez aan het werk

Groep arbeiders aan het werk

De betrouwbaarheid van de dorpsgemeenschappen blijkt nu al uit de cijfers: 95% van het geleende geld wordt prompt op tijd en door de mensen zelf aan de bank terugbetaald. Zo bestrijden de stichtingen tegelijkertijd de drempelvrees van de dorpingen voor een bankinstelling en de argwaan van de bankmensen ten aanzien van de kredietwaardigheid van de dorpingen. Voor een derde lening geldt dan ook dat die, direkt, bij de bank kan worden aangevraagd en zonder garantie van de stichting wordt verstrekt.

De bemiddelaar, de intermediario, laat zich moeilijker uitschakelen dan de woekeraar. De intermediario heeft een duidelijke functie voor de dorpsgemeenschap: hij is de koper van hun produkt, dankzij hem komen ze aan geld. Dat hij hen beetneemt bij deze 'ruil' kunnen zij zich nauwelijks voorstellen. Als zij in gemeenschappelijk overleg proberen ergens anders hun produkt tegen een hoger bedrag te verkopen, saboteert hij op allerlei manieren, maar als ze volhouden en een verkoopkoöperatie door weten te zetten, leren zij hun eigen mogelijkheden kennen en kunnen zij, met eigen vervoer bijvoorbeeld, hun marktterrein vergroten. Het is een moeizaam en pijnlijk proces, maar als zij erdoor heen zijn is de intermediario ter zijde geschoven, terwijl de invloed van een plaatselijke monopolist op die manier tegelijkertijd wordt teruggedrongen. Het wapen tegen de intermediario en de monopolist is de inkoop- en verkoopkoöperatie.

Arbeiders vragen om een bank-credit

Een schoolvoorbeeld van hoe het niet moet

In Mexico zijn enkele honderden dorpjes afhankelijk van de opbrengst van hun pottetbakkerij. Het dorpje Santa Fez de la Lugana is er één van. Op een bevolking van 3200 inwoners zijn 200 ovens in gebruik. De opbrengsten zijn minimaal en de kindersterfte is er bijzonder groot want het loodwit dat bij het glazuren wordt gebruikt is schadelijk voor de gezondheid. Het aardewerk zelf is ook niet zuiver door het hoge loodgehalte. Deze huisindustrie was in de belangstelling

gekomen nadat een Amerikaans artsengezin, dat van dat leuke Mexicaanse aardewerk had gekocht en dat thuis ook gebruikte, in het ziekenhuis werd opgenomen met wat eerst voor een voedselvergiftiging werd aangezien. Toen zich na thuiskomst uit het ziekenhuis dezelfde verschijnselen weer voordeden, vooral bij het jongste kind, leidde het spoor, als ik het zo noemen mag, naar de Mexicaanse pottetbakkersindustrie. Doordat de temperaturen in de ovens niet hoog genoeg kunnen worden opgevoerd, blijft het glazuur poreus. Dat was de oorzaak van die 'voedselvergiftiging'.

De publiciteit die aan dit geval werd gegeven was natuurlijk niet bevorderlijk voor de Mexicaanse export van aardewerk. Bovendien was het niet de eerste keer dat die kwalijke kwaliteit van dat aardewerk werd opgemerkt. De V.N. hadden al eerder een paar projecten opgezet om daarin verbetering te brengen. In Santa Fez de la Lugana was een kleine steenfabriek neergezet. Dat fabriekje is in werking geweest, maar nadat de hulpbrengers waren vertrokken werd het niet meer gebruikt. Het fabriekje was, en bleef ook, in deze gemeenschap een vreemd element, het was een min of meer opgedrongen inbreng van buitenaf.

Het is hier cynisch en ongepast om van onwil of domheid van de bevolking te spreken. Eerder is het zo, dat de kulturele afstand tussen de hulpverstrekkers en degenen voor wie die hulp bedoeld was, te groot is geweest.

Een pottenbakker aan het werk

daarbij in de buurt liggende Tzintzutzan. In beide dorpjes bestaan al in- en verkoopkoöperaties. Er moet nog worden vastgesteld welke verbeteringen zullen worden aangebracht. Het kan zijn dat de afzonderlijke ovens worden vervangen door een gemeenschappelijke moderne oven. Maar het kan ook zijn dat men kiest voor een petroleumbrander die kan worden toegepast in de bestaande ovens.

Waartoe men ook besluiten zal, de resultaten zullen dezelfde zijn: een beter produkt, een betere gezondheid en een vermindering van de ontbossing. Want elke oven die nu gestookt wordt betekent een klandestien omgehakte boom.

Na wat ik gezien heb in andere, soortgelijke gemeenschappen, ben ik er zeker van dat dit project zal slagen.

In Mexico City woont een jonge Nederlander die verbonden is aan het U.N. Development Program. Hij heeft contact met de Mexicaanse stichting en met het Hivos.

De reis door Guatemala, Honduras, Nicaragua en Columbia

Wij hebben drie weken rondgereisd en van alle projecten die ik heb bezocht kan ik met feiten en cijfers rapport uitbrengen. De situaties zijn niet alleen landelijk maar ook plaatselijk zeer verschillend en daardoor verschillen de projecten, ook wat opzet en uitvoering betreft.

In Guatemala werken vier promotoren. Om een idee te geven van hun werkteerterrein: de promotor die ons rondleidde werkte met ongeveer vijftig groepen van gemiddeld twintig families, of wel met honderd personen per groep. De activiteiten zijn sterk gericht op het ontwikkelen van de landbouw. Men maakt gebruik van investeringskredieten op korte termijn, bij voorbeeld voor aankoop van kunstmest, insecticides en dergelijke en met kredieten op lange termijn om grondaankoop te realiseren.

Hivos helpt in Mexico

Hivos helpt nu de Mexicaanse stichting om deze huisindustrie te moderniseren en aan te passen aan de behoeften van deze tijd. Daartoe is een gemeenschappelijk fonds opgericht waarin ieder voor 50% deelneemt. De Hivos-bijdrage bestaat uit een lening van f 75.000 tegen 2½% per jaar en met een voorlopige looptijd van 10 jaar. De verantwoordelijkheid berust bij de Mexicaanse stichting.

De activiteiten zullen het eerst worden gericht op Santa Fez de la Lugana of op het

Aan Hivos is in Guatemala een plan voorgelegd om te komen tot een veeproject dat partikulier veebezit moet bewerkstelligen. Er is al een project tot veeverbetering, het Heiferproject, waarbij een boer, nadat hij hierin is onderricht, de verzorging op zich neemt voor een drachtige koe. Het kalf moet hij afdragen aan de Heiferorganisatie en de koe mag hij houden. Doordat de hoge exploitatiekosten met deze werkwijze niet meer gedekt worden, zal er een andere werkmethode moeten worden ingevoerd. Men denkt hierbij aan het op krediet verschaffen van stamboekvee.

Maar of het nu een \$ 3000 project voor een drinkwaterleiding betreft, of \$ 1800 project voor de oprichting van een school, het principe is steeds: *vanuit de gemeenschap voor de gemeenschap*.

Op die manier wordt voorkomen dat de dorpelingen wegtrekken naar de grote steden, waar hen behalve de armoede ook verpaupering te wachten staat.

Als wij op deze wijze een bodem in de maatschappij leggen, dan laat men zich niet langer koejenen, dat is wat men zich steeds voor ogen moet houden, vooral in die gebieden waar de mensen nauwelijks een bestaansminimum hebben.

Het armste land van Midden-Amerika is Honduras, waar 80% van de bevolking woont in het slechtste gebied van het land, in de bergen, terwijl het vruchtbare laagland onbenut blijft, afgezien dan van de streek waar de United Fruit Company zit. De nomadenmethode van de bevolking in de bergen veroorzaakt een enorme ontbossing. De Foundation is hier pas een jaar bezig, en verschaft om te beginnen een lening voor silo's om te voorkomen dat de oogsten zouden worden versjacherd. Zij werkt hier samen met andere organisaties. De omstandigheden zijn er ontmoedigend slecht, evenals in Nicaragua waar ik een settlement scheme heb bezocht. Het was een erbarmelijk geïmproviseerde nederzetting die voor het merendeel bestond uit vrou-

wen en kinderen, uit hun eigen omgeving verdreven door watersnood. De stichting verschaft kredieten voor naaimachines, maar de vrouwen waren veel ziek en dit project loopt minder goed. Een ander project waarbij van de eigenaar een toeleveringsindustrie werd overgenomen met een lening van de stichtingen en timmerlieden op die manier tot een coöperatief bedrijf kwamen, staat er goed voor.

Waar een feodaal grootgrondbezit samen met een kapitalistisch systeem een land beheersen, leeft de bevolking in armoede en heeft de overheid geen fondsen voor sociale activiteiten.

Partikuliere hulpverlening langs partikuliere kanalen voor doelgerichte hulp aangevoerd, is een goede methode gebleken om een ontwikkeling van onderaf in gang te zetten.

In dat enorme land Columbia, waarvan de hoofdstad groen en koel op 2700 meter hoogte ligt, waar aan de kust een tropisch klimaat heerst, terwijl zich ten oosten van de hoofdstad Bogota een vlakte uitstrekt van honderden kilometers, werkt een Colombiaanse stichting via verspreide organisaties die zich voornamelijk bezighouden met technische projecten.

Hoe het slagen van een project de mentaliteit van een bevolking gunstig beïnvloedt en haar moed geeft voor een volgende onderneming, heb ik gezien in het dorp Lestrepo waar een goed georganiseerde coöperatieve winkel is gevestigd. Omdat de school van de kerk het dorp niet langer beviel, nam de coöperatie die van de kerk over, betaalde zelf twee leerkrachten en wist het voor elkaar te krijgen dat er vier onderwijzers betaald werden door de regering. Het schoolgebouw wordt ook gebruikt voor ontspanningsactiviteiten waarvan de opbrengsten weer gebruikt kunnen worden voor verdere ontplooiing. Het trof mij zo, omdat ik eens een rapport heb gemaakt ervan uitgaande dat voldoende ontspanningsmogelijkheden in een kleine gemeenschap de trek naar de stad helpen afremmen. En dat was in dit dorp beslist het geval.

Het ongeluk van deze tijd is, dat overheid en partikulieren onvoldoende samenwerken. De overheid wil alles via overheden laten verlopen, terwijl partikulieren meer en eerder contact hebben met de onderste lagen van de maatschappij waarvoor maatregelen getroffen moeten worden. De overheid dient de samenwerking te bevorderen en zeker wanneer het gaat om de infrastructuur van een gemeenschap.

En wat de ontwikkelingshulp betreft: wanneer de Nederlandse overheid garanties wil geven, stelt zij daardoor het Hivos in staat om leningen aan te gaan met het doel partikuliere gelden in beweging te zetten. De rapporten die ik kan overleggen tonen aan dat we voor deze werkwijze niet beducht hoeven te zijn. Wederzijds vertrouwen, een goede communicatie en duidelijke rechtstreekse verbindingen zijn belangrijke voorwaarden bij een effectieve hulpverlening. Het Hivos kan die, naar mijn mening, alle drie verwezenlijken.

(jv)

Dr. H. Ph. Milikowski

Lof der onaangepastheid

Dit boek heeft in kringen van sociologen, sociaal-psychologen, maatschappelijk werk geleid tot uitvoerige, soms heftige discussies.

Milikowski's visie op sociale aanpassing, niet aanpassing, onmaatschappelijkheid heeft naam gemaakt.

Onaangepastheid is niet een uitsluitend negatieve houding. Zonder onaangepastheid geen menselijke vooruitgang.

265 blz.

f 15,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers - Utrecht.

Een gestorven kind

Joachim Kahl:

Het onheil van het Christendom of pleidooi voor humaniteit zonder God

Met een voorwoord van Gerhard Szczeny

De auteur verdedigt zich tegen de traditionele tegenwerping dat hij alleen maar een karikatuur zou aanvallen. Hij adstrueert uitvoerig dat het christendom een frase gebleven is. Het houdt de verwezenlijking van de belangrijkste menselijke opdrachten tegen in plaats van die te stimuleren. Vooruitgang op het gebied van de humaniteit is er niet dankzij het christendom.

Szczeny zegt in zijn voorwoord dat de schrijver het christendom serieus neemt. Maar vraagt hij zich af: Kan men het nog serieus nemen?

171 blz.

f 2,75

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.